

Миргородський краєзнавчий музей
Українське геральдичне товариство

**ЛЮДМИЛА РОЗСОХА
ВОЛОДИМИР ДЖУНЬ**

ПАВЛО МАЛЯР

До 100-річчя від дня народження

Миргород
2010

ББК 83.3(4Укр – 4Пол)6 + 26.891(4Укр – 4Пол)

Р 65

Р 65 Розсоха Людмила, Джунь Володимир. Павло Маляр: До 100-річчя від дня народження. – Миргород: Миргород, 2010. – 44 с.; іл.

ISBN 978-966-2060-16-4

В історико-біографічній розвідці розкривається життєвий і творчий шлях українського письменника, уродженця м. Миргорода Павла Маляра, значна частина життя якого минула в Німеччині та США.

Для шанувальників літератури й історії рідного краю, для краєзнавців, педагогів, учнів.

Обкладинка – Сергія Ільїнського

*Чути: кру! кру! кру!
В чужині умру,
Заки море перелечу,
Крилонька зітру.*

Богдан Лепкий, «Журавлі»

*Повертається той, хто здолав роздоріжжя,
Хто прорвався крізь хащі обмов та облав.
Яр Славутич*

ПАВЛО МАЛЯР – ПАВЛО МИРГОРОДСЬКИЙ

Павло Маляр – український письменник, журналіст, публіцист, педагог, громадський і політичний діяч ХХ століття – був миргородцем за походженням. Проте його рідне місто досі майже нічого не знає про цю непересічну особистість. У миргородських бібліотеках годі шукати хоча б одну з його книжок: за вісімнадцять років незалежності Україна ще не видала в себе його творів.

Так склалася страдницька доля Павла Маляра, що більша частина його життя проминула на чужині. Але до останніх своїх днів (а прожив він 95 літ) письменник зберігав у серці любов до України, до рідного Миргорода. Він і літературний псевдонім собі взяв – Миргородський. Сьогодні його вже немає серед живих. Він уже в вічному вирії. Тож хай у рік століття від часу його народження Миргород згадає цю загублену в жорстоких українських і світових завірюхах долю.

*

Павло Микитович Маляр народився на Полтавщині, в місті Миргороді, з його власних слів, у січні 1910 року.¹ За іншими даними, дата його народження – 16 лютого.² Батько Павла Микита Іванович Маляр (народження близько 1867 року, на прізвисько Іванець) за соціальним станом був козаком, хліборобом середньої заможності, який дістав у спадок від предків 16 десятин землі, з яких було 8 десятин орної. Його землі лежали між Миргородом і хутором Кивиним. Микита Іванович мав двох корів, коня. Жили досить ошадливо, наприклад, на час літніх робіт господар купував пару робочих бичків, а восени, коли польові роботи закінчувалися, продавав їх, щоб знову купити навесні. Тримали птицю, двох поросят. Як згадують родичі, свиней різали всього двічі на рік – на Різдво й до Великодня. Микита Іванович був строгий, вимагав повної віддачі в роботі від власних дітей, влітку всі тяжко працювали, найманих робітників не було.

Садиба Малярів розміщала на південно-східній околиці міста, між нинішніми вулицями Шишацькою і Вовка. (Сьогодні на цьому місці стоїть багатоквартирний п'ятиповерховий сімейний гуртожиток, це будинок № 30/80 на вулиці Вовка). В'їзд до садиби, ворота були з вулиці Шишацької (нині вулиця Вовка). Ліворуч від воріт, у кутку садиби, стояли повітки для худоби, далі, метрів за сім – велика хата традиційної селянської забудови, клуня для снопів, комора. Праворуч від воріт – колодязь із журавлем, корито для водопою худоби, далі сливник і яблуневий садок. За садком розміщала садиба батькового брата – Григорія Івановича Маляра. Він рано зрозумів, що від більшовиків не доводиться чекати нічого доброго, тому 1920 року, коли до Миргорода на один день увійшли махновці, відчайдух Григорій приєднався до них, покинувши свою садибу з господарством. Через кілька років, побоюючись переслідувань із боку радянської влади, він виїхав з України, згодом помандрував до Канади, де осів назавжди (за словами родичів, мав там невеликий бізнес – бензоколонку).

Сусідами Малярів у 20 – 30-х роках були Марія Паськівна з сімома дітьми, Кирило Кійченко (Журавель), Олексій і Пантелеймон Бакали; на протилежному боці вулиці Шишацької жили сім'ї Шимків, Терещенків, Паськів, Бойків. Павло Маляр згадував, що вся їхня околиця в Миргороді, переважно, була соціально однорідною, споконвіку здебільшого козацькою: «Була невелика частина міщан і ще менша частина дворян і майже не було кріпаків... Якщо говорити про дворян, то були такі, я пригадую: проти нас на вигоні побудувався один. То заледве зліпив хатку таку, як казали, на курячих ніжках... І городець він мав. Бездітні, обоє середнього віку люди, але на них казали: дворянка – на неї, а він – дворянин. Такі були вже дворяни».³

Навскоси від садиби Малярів, на протилежному боці вулиці Шишацької, починався цвинтар, який видовженим прямокутником тягнувся на північний схід аж до Всіхсвятської церкви й до вулиці Сорочинської.⁴

Ще до початку Першої світової війни і за перших років радянської влади Павлів батько Микита Іванович працював у кооперативі з заготівлі й збуту сільськогосподарської продукції. В цій справі йому доводилося возити беконних свиней із Миргорода аж до Балтики й Англії, тож батько трохи побачив світу. Цей кооператив, що діяв у Миргородському районі, мав назву «Сніп», по селах функціонували його філії «Колос».

Родина Малярів була досить великою – десять душ, із них восьмеро дітей. Павло мав двох старших братів – Пилипа й Івана та меншого Грицька, а також трьох старших сестер – Надію, Єлисавету (вдома її звали Ялисеветою), Тетяну і меншу сестру Варку. Перша дружина Микити Івановича Палагія померла 1922 року, і він жив із дітьми та другою жінкою.

З приходом радянської влади всю землю в Малярів конфіскували і згодом, 1922 року, наново дали їм наділи, згідно з новою нормою – 1 гектар на людину, тож сім'я одержала 8 гектарів. У пам'яті тоді ще недорослого пастушка Павла залишилися згадки про 1918 рік, про те, як на їхній околиці зупинилася на постій велика військова червоноармійська частина, і декілька з її вояків оселилися в малярівському дворі. Миргородцям доводилося все ховати від таких гостей, і Павлова родина теж змушена була протягом цілого тижня тримати свою корівчину в полі: боялися приганяти її додому, щоб червоноармійці не забрали її силоміць на м'ясо.

Як ставилися тодішні жителі Миргорода до різних політичних сил? Господарі, заможніші мешканці міста й сіл підтримували український уряд («були за Петлюру»), П.Маляр пригадує, що таких була більшість. Чимало займали нейтральну позицію – це селяни, ремісники. І тільки біднота була схильніша до більшовиків, та й то тільки тоді, коли була загітована червоними. Проте й таких було небагато, бо часом і найбільш терпіли від більшовицьких грабунків, у них забирали взуття, одяг, харчі для армії.

Сини Микити Івановича Маляра дуже хотіли здобути освіту, особливо Павло й Пилип. Павло мріяв стати інженером. Але з 1925 року почалися утиски їхньої сім'ї. На людей, яких влада вважала заможними, накладався особливий, так званий експертний податок натуральною платою – зерном і м'ясом, по виконанні якого господаря знову оподатковували, і так чинилося без кінця.

За несплату податку «експертників» жорстоко карали. Зокрема, всупереч проголошеному радянською конституцією праву на загальне навчання, їхніх дітей позбавляли можливості здобувати освіту. 1925 року Павло навчався в п'ятому класі школи, яка мала назву – семирічна трудова школа соціального виховання. Навесні того року, як згадує Маляр, саме в піст, його було виключено зі школи. Хлопцеві навіть не дозволили закінчити навчального року, не видали жодної довідки про навчання. Був викинутий зі школи й менший брат Григорій. А найменша сестра Варвара, котра ще

тільки мала йти до школи, навіть не була прийнята до неї як дитина економічно й соціально переслідуваних батьків.

Коли розпочалася колективізація, старші сини, розуміючи, які надходять часи, стали умовляти батька, щоб той здав землю колгоспові. Але мачуха висловила рішучу незгоду, і батько послушався її. А 1930 року радянська влада конфіскувала у Микити Івановича як «куркуля» всю землю, садибу, майно. «Пригадали» йому й роботу в українській кооперації.

1931 року виїзна сесія Миргородського районного суду засудила батька до виселення з України, причому в вирокі суду було зазначено: «Підлягає виселенню з усім двором», тобто з усією родиною. Господаря з дружиною і найменшими дітьми Грицьком і Варкою вивезли на Урал. Там, на лісорозробках, навесні 1932 року він і помер. Діти невдовзі повернулися до України.

Старших синів і доньок урятувало від депортації те, що вони вже жили окремо від батька, власне, вони свідомо відділилися, аби уникнути репресій. Найстарший із братів, Пилип (народження 1899 року), виїхав на Донбас, закінчив Дніпропетровський металургійний інститут, працював інженером на Краматорському металургійному заводі. Під час радянсько-німецької війни 1941 – 1945 років був лейтенантом зенітної артилерії, поліг у боях при береговій обороні Севастополя.

Брат Іван виїхав до Криму, де прожив усе життя. Наймолодший із братів, Григорій, після втечі з уральського заслання поїхав до Харкова, потім до Полтави, звідти його взято до радянської армії. Брав участь у фінській війні, воював на Халхін-голі, повернувся в званні капітана-танкіста, з перших днів був учасником війни 1941 – 1945 років, загинув на фронті.

Більшість сестер до кінця своїх днів жили в Миргороді: Надія (в шлюбі Кивенко, 1897 – 1975) – на вулиці Гоголя, 83; Тетяна (в шлюбі Рибалка) – на Дранках; Варвара після повернення з Уралу жила в сестри Єлизавети (в шлюбі Бойко, 1902 – 1988) на вулиці Шишацькій, 17, потім на вулиці Вовчанській; Єлизавета згодом виїхала з Миргорода до доньки в Одесу, де й похована на Північному цвинтарі.⁵

А як же склалося життя Павла, шостої дитини в родині Микити Івановича Маляра? Павло боляче сприймав несправедливе ставлення влади до їхньої сім'ї, йому хотілося вчитися, потяг до знань був величезний. Коли юнака викинули зі школи, він став учащати до гуртка аматорів світознавства при Миргородському краєзнавчому музеї, там, за його словами, і мав він свій перший університет. Директором музею тоді був Василь Дмитрович Омельченко – художник, збирач української старовини, людина глибоко патріотичних переконань і доброго серця.⁶ Він багато чим допоміг Павлові – й ділом, і знаннями, й настановами та порадами. Добре знаючи тодішні страхітливі суспільні реалії й розуміючи політичні тенденції, він порадив хлопцеві років зо два пожити окремо від батька, щоб заробити собі «пролетарське становище» і в майбутньому мати можливість кудись улаштуватися на навчання чи на роботу. Павло так і вчинив, шістнадцятилітнім юнаком пішовши з дому.

Тяжко йому доводилося жити за тих часів, багато натерпівся, сам згадував: «Як про все докладно розповідати, то всього й на волівій шкірі не спишеш». Після «розкуркулення» й вислання батька Павло, усвідомлюючи, що шлях до навчання йому в Миргороді закритий, подався у світи. Вдома вже не було на що сподіватися. Все батькове господарство було передане щойно створеному колгоспові «Авангард», на їхньому дворі влаштували колгоспну бригаду, в хаті поставили величезний казан, щоб варити їжу колгоспним свиням... Отже, в грудні 1931 року Павло виїхав до Харкова, який тоді був столицею України.

У ХАРКОВІ

Як син «куркуля», не маючи жодних прав ні на освіту, ні на працю (таких нікуди не приймали), Маляр опинився, так би мовити, поза законом. Тож мусив приховувати своє походження, не признаватися, якимось пристосовуватися в жорстокому й несправедливому житті.

На початку 1932 року юнак таки влаштувався працювати на один із об'єктів військового будівництва, неподалік від авіазаводу, жив у бараках для робітників, у неопалюваному гуртожитку. Дуже тяжко було без жодної матеріальної підтримки, проте Павло не облишив своєї палкої мрії про навчання й пішов до вечірньої школи для дорослих. За два роки він блискуче її завершив, одержав посвідку про закінчення семирічки, тобто неповної середньої школи; як відмінник навчання, був нагороджений грамотою харківського відділу народної освіти.

Кожен крок у житті Маляра давався йому з величезними труднощами. Постійно підробляв на прожиття вантажником. Куди б він не потикався, скрізь вимагали посвідки про соціальний стан, а він її не мав. Сестра вислала йому з Миргорода його метричне свідоцтво, але якийсь чиновник надписав на ньому: «Батько розкуркулений». Павло наївно замазав той надпис густим чорнилом і пішов до нотаря, щоби зробити з цього документа копію, але йому було відмовлено через замазаний надпис.

Тяжко поневірявся, бо не мав харківської прописки. Допомогли добрі люди, зглянулися над бідолашним хлопцем, дали йому фіктивну довідку про те, що він прописаний у домовій книзі будинкоуправління, там була вказана й дата його народження. Тож цей документ, хоч і не надовго, а все-таки трохи виручив юнака в Харкові.

У 30-х роках небаченого розмаху набула практика ще одного жахливого суспільного явища – доносів. Павло Маляр згадував, як він іще з одним миргородським хлопцем Кійченком наймав у Харкові скромну кімнатку теж у одного із своїх земляків, із яким колись разом пасли корів на миргородських пастівниках, а згодом батько того земляка став протегованим партійцем у столичному місті. Коли 1932 року влада почала запроваджувати паспортизацію, той молодий земляк (Маляр не називає його прізвища) доніс у міліцію на обох своїх мешканців про те, що один із них – син розкуркуленого, а другий – син священника Української Автокефальної Православної Церкви Олексія Кійченка, який за свою віру теж відбував покарання на Соловках.⁷ Внаслідок цього доносу Малярові не видали паспорта, замість нього прийшло повідомлення з міліції: виїхати з Харкова протягом десяти днів, після цього терміну підлягаєш адміністративному виселенню. Павло здогадувався, куди... Примара безвиході наблизилася впритул.

Був у житті Павла Маляра факт, про який він, напевно, не любив згадувати. Але то так було. Страшна, нелюдська репресивна машина більшовицького режиму виробила жахливий, руйнівний за своєю антигуманною суттю спосіб соціальної реабілітації людей – публічну відмову від засуджених родичів. Схожого явища не існувало ніде в Європі, до нього свого часу навіть інквізиція не додумалася. Таке з'явилося тільки за сталінщини. Родичі Павла Маляра згадували, що він після тривалих поневірянь, марно намагаючись влаштуватися на навчання, не бачачи виходу, зважився на важкий для нього вчинок – зректися від батька через газету.

І все-таки в його житті траплялися й добрі люди. Директор харківської вечірньої школи, де колись навчався юнак, Коган, який дуже добре ставився до свого здібного учня, допоміг йому вступити до робітфаку, на транспортно-економічний відділ. І ще раз доля повернулася до нього обличчям: випадкове знайомство з літньою жінкою-адвокатом підказало йому, як добути паспорт. Із цим важливим документом Павлові вже не потрібна була посвідка про соціальне походження. З ним, нарешті, хлопець зміг без перешкод

наприкінці літа 1933 року вступити до Вищих учительських курсів при обласному відділі народної освіти. А наступного року він уже одержав свідоцтво на право викладання української й російської мов та літератур у середній школі. Вчителював у кількох школах на околицях Харкова, зокрема, в Люботині.

Була в Маляра ще одна турбота: 1932 року до нього в Харків із Уралу приїхав молодший брат Григорій. Поховавши замордованого на лісоповалах батька, неповнолітній хлопець утік звідти й, остерігаючись повертатися до Миргорода, гайнув до брата в Харків. То був страшний рік, початок голоду. Врятувало те, що Павлові вдалося влаштувати Грицька учнем до ФЗУ (фабрично-заводського училища) при механічній майстерні Харківського тракторного заводу. Через півроку на Григорія хтось доніс як на куркуленка, його вигнали з навчання, і той змушений був виїхати до Полтави.

Про страхотливий голод 1932 – 1933 років, який Павло Маляр пережив у Харкові, він пам'ятав протягом усього життя. Голодний люд із розграбованих владою сіл і хуторів у пошуках роботи й хліба хлинув до Харкова. Маса знесиленого народу купчилися по базарах, біля помийних ям, шукаючи хоч якогось поживку, тулилися на вулицях попід стінами, лежали покотом на хідниках. Було багато трупів, а надто жінок із малими дітьми. Щовечора цих нещасних людей, бездомних, без документів, відловлювали, сортували, привозили на Рибний базар до комунальної лазні, де їм влаштовували санітарну обробку: стригли, мазали смердючим креозотом, щоби знищити паразитів, дезинфікували одяг на «вохобойці». Потому людей вивозили в невідомому напрямку, харківці подекували, що до концтаборів. Тих, хто вже не тримався на ногах, доправляли до Основ'янських бараків, де вони масово мерли. Покійників притрушували вапном і присипали землею.

Міським жителям було трохи легше перебути голод, ніж прибулим селянам, через запровадження карткової системи. То був хоч і мізерний, а все-таки пайок. Павло Маляр вижив, бо працював на підприємстві воєнного будівництва, де одержував 500 грамів хліба на день і дворазовий «приварок» – чай і юшку з картоплі чи буряка. Проте, згадував, і в нього часто від недоїдання підкошувалися ноги.

1936 року Павло вступив на навчання до філологічного факультету Харківського державного університету імені О.М.Горького, який закінчив 1941 року, саме напередодні війни. Про 30-і роки, про політико-ідеологічну ситуацію в Харкові за тих часів у нього залишилися вкрай гнітючі спогади. Двічі він був на межі виключення з університету. Вперше – за те, що в студентській писемній роботі допустився «ідеологічних помилок», удруге – за вигадану адміністрацією провину. Лише завдяки Павловій наполегливості й нестримному бажанню продовжувати навчання йому вдалося обидва рази відстояти власну правоту.

Страшного 1937 року, коли Маляр уже працював у школі під Харковом, у райкомі комсомолу розглядали донос на нього за якусь необережно мовлену ним фразу. Директор школи, де працював Павло, попередив, що йому краще виїхати кудись на Кавказ чи до Середньої Азії й загубитися там, бо органи НКВС зацікавилися його особовою справою і вже взяли його документи до Харкова. Знову і знову доводилося змінювати місце роботи.

У зв'язку з такими обставинами Маляр у спогадах розповідав про гурт критично налаштованих до влади студентів Харківського університету Дісядовича, Гончаренка й Якова Кльованого. Останній із них протягом цілого року був там, «де Макар телята пасе» тільки за те, що розповідав анекдоти, і це було потрактовано як наклеп на радянську владу. (Згодом Я.Кльований, як і Маляр, теж опинився на еміграції й доживав віку в Клівленді).

ЗНОВУ В МИРГОРОДІ

1941 року, коли розпочалася радянсько-німецька війна, Павло Маляр уже був одружений, мав сина Славка. Першою дружиною Павла Микитовича, як згадує його небога Галина Бойко, була грузинка на прізвище Мамардашвілі (другим шлюбом він побрався вже на еміграції з галичанкою Мирославою). До армії його не взято: був інвалідом через поганий зір і як учитель мав броню.

Із окупованого Харкова Павло з дружиною й сином 1941 року приїхав до Миргорода, який теж уже був захоплений німцями. Жив у будинку сестри Надії, а згодом – у найманому помешканні, що поряд із центральною вхідною аркою курорту, в невеликому флігелі, який тулився з тильного боку до приміщення банку (у повоєнні роки в приміщенні банку облаштувався краєзнавчий музей).

Протягом деякого часу Павло як філолог працював у редакції новоствореної миргородської газети «Відродження». Маляр належав до тієї української інтелігенції, яка за умов німецької окупації намагалася культивувати в українській людині почуття власної національної гідності, доносити до народу справжню, неспотворену комуністичною ідеологією історію України. У миргородській газеті публікувалися його статті просвітницького спрямування. Журналіст намагався давати миргородцям ту інформацію, котру як «буржуазно-націоналістичну» замовчувала сталінсько-більшовицька преса і наука. Саме такі знання з історії несла, наприклад, його стаття «До назв Україна, Русь».⁸

Навколо миргородської газети «Відродження» згуртувалися молоді журналістські й літературні сили українського національно-патріотичного спрямування. Більшість із них наївно сподівалася, що за нових політичних реалій їм вдасться відродити українську державність, про що свідчила назва газети, створити умови для вільного розвитку свого народу. «Хто ж знав, що німці – ті ж самі більшовики!» – з гіркотою згадував пізніше П.Маляр. Відродження української державності зовсім не входило в плани окупантів. Через це вони в жовтні 1941 року вбили в Миргороді Миколу Лемика, керівника однієї з похідних груп ОУН,⁹ 1942 року знищили українське національно-патріотичне підпілля в Полтаві,¹⁰ з яким були пов'язані миргородці.¹¹ Німці намагалися підпорядкувати українську пресу собі, поставити її на службу власним інтересам. Тож молодим миргородським журналістам за таких умов було дуже непросто відстоювати свої українські національні ідеали. 1943 року газета змушена була змінити назву «Відродження», яка спонукала українців до національно-патріотичних прагнень, і стала виходити під найменуванням «Миргородські вісті».

Редактор газети «Відродження» Михайло Воскобійник (1918 – 2001), син репресованого селянина-миргородця, випускник Харківського університету, згуртував навколо видання своїх однодумців – молодих освічених земляків-миргородців і колишніх харківських студентів. Серед них був Олег Зуєвський (1920 – 1996), родом із села Хомутця на Миргородщині, студент Харківського інституту журналістики. До них приєднався Вадим Страхов, син відомого професора Харківського університету, доктора біологічних наук, юнак, який через своє незалежне мислення 1937 року потрапив до казематів НКВС; із осені 1941 року він – заступник редактора миргородської газети «Відродження»; трагічно загинув ще молодим 8 серпня 1943 року. «Борець проти червоного мракобісся большевицької кліки» – так написали про Страхова миргородські журналісти й друзі в некролозі.¹²

До цього літературно-журналістського гурту належав також Михайло Гопало, поет і краєзнавець із села Слобідки Миргородського району, аматор миргородської старовини. Підтримував це товариство й Антін Цибуля, місцевий поет, який писав вільнолюбні поезії. Він ще до війни працював секретарем редакції й коректором миргородської газети

«Червона трибуна». (Миргородці розповідали, що свого часу, за радянської влади, А.Цибуля як коректор пропустив помилку в тексті, й газетна стаття вийшла під заголовком «Перемога буде за ними» – замість «за нами» – через що був знятий з посади; Цибулю було заарештовано органами НКВС 6 жовтня 1943 року й засуджено військовим трибуналом до 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна).¹³ У виданні газети «Миргородські вісті» брав участь також полтавець Микола Степаненко (1918 – 1993), випускник Полтавського педінституту, молодий учитель-філолог.¹⁴

Певна річ, німецька окупаційна влада вимагала від газети «Відродження» лояльності до себе, не допускала в українців державницьких настроїв. Але все-таки це була трибуна, з якої українські патріоти могли тоді, на відміну від часів жорсткої цензури радянської влади, нести людям свої ідеї самостійності української нації. Миргородські журналісти підтримували контакти з іншими газетами, які виходили на Полтавщині за часів німецької окупації й були осередками української патріотичної думки: «Голос Полтавщини» (м. Полтава, редактор П.Сагайдачний), «Дніпрова хвиля» (м. Кременчук, редактор П.Щепанський), «Гадяцька газета» (м. Гадяч). Про зв'язки Михайла Воскобійника з українським патріотичним підпіллям згадував його брат Олексій.¹⁵ Здогадуємося, що миргородських журналістів підтримував тодішній міський староста Михайло Карпович Рогочий, переконаний прихильник самостійності України.

Ось таким було середовище, в якому протягом 1941 – 1942 років працював у Миргороді Павло Маляр. За тих часів він не втрачав зв'язків і з Харковом, їздив туди, у тамтешніх часописах з'являлися його матеріали. В одній із газет вийшла стаття П.Маляра «Мазепа чи Хмельницький?», де він із позицій українського патріота розмірковував, якого типу – Мазепа чи Хмельницького – державний лідер потрібен буде майбутній незалежній державі Україні. Німецька окупаційна влада виявилася аж ніяк не в захваті від таких думок українського публіциста, тож уже наступного дня автора було викликано до гестапо. Допитувалися, до якого крила українських націоналістів – бандерівського чи мельниківського – він належав. Це вже була серйозна загроза життю Павла: саме тоді було розстріляне мельниківське підпілля в Полтаві. У редакції тієї харківської газети один знайомий німець, доктор філософії Карл Джок, добре усвідомлюючи небезпеку, яка нависла над Маляром, порадив йому негайно зникнути.¹⁶ Про це ж саме писав згодом і Олексій Воскобійник у автобіографічному творі: «Павла Маляра – журналіста миргородської газети – уже в 42 році збирались гестапівці розстріляти за державницькі настрої. Він тоді й втік на Захід».¹⁷

Карл Джок порадив: за ситуації, що склалася, Малярові доцільно якомога швидше виїхати туди, де його напевно не розшукуватимуть, – до Німеччини. Опальному журналістові, за підказкою його доброзичливця, виписали повідомлення про виїзд на працю до Німеччини. Іншого виходу не було. Як «остарбайтер» він і виїхав з України 1942 року.

НА ЕМІГРАЦІЇ

До кінця 1945 року Павло Маляр перебував у Німеччині в таборі для переміщених осіб у Новому Ульмі. По закінченні Другої світової війни в цьому місті сконцентрувався потужний інтелектуальний пласт української патріотично налаштованої національно-демократичної еміграції. В цьому середовищі в січні 1946 року було прийнято рішення про створення нового суспільного антикомуністичного демократичного руху українців за умов еміграції. Так було створено УРДП – Українську революційно-демократичну партію. Її основу склали, здебільшого, вихідці з центральних і східних областей України, зокрема, чимало полтавців. Ініціаторами створення партії були Іван Багряний (1906 – 1963) – визначний український письменник, публіцист, громадсько-політичний діяч, та його близькі друзі-однодумці: Григорій Костюк (1902 – 2002), політичний діяч, вчений-

літературознавець, який у 30-х роках відбув п'ять літ у концтаборі Воркути за «націоналістичні прояви» в лекціях; Іван Майстренко (1899 – 1984), вчений, публіцист і письменник, родом із Опішні, колишній випускник Сорочинської учительської семінарії, який теж зазнав репресій із боку НКВС; миргородці Павло Маляр і Михайло Воскобійник та інші.¹⁸ Партія мала об'єднати розпорошені сили українських емігрантів у Німеччині. П.Маляр упродовж багатьох років своєї активної політичної діяльності був членом Центрального Комітету УРДП – УДРП.

Вихідці з українського національного материка кваліфікували СРСР як реакційну антинародну державу тоталітарно-фашистського типу й ставили за мету утворення на теренах СРСР незалежних демократичних республік.

Українцями на еміграції негайно було налагоджено видавничу справу. До цієї праці стали Павло Маляр і Петро Майсюра, колишній сподвижник поета Олега Ольжича, власник і керівник друкарні в Новому Ульмі. Завдяки їхній невтомній праці наприкінці 1945 року почала виходити газета «Українські вісті». Павло Маляр став її першим головним редактором у 1945 – 1946 роках, а за наступних років працював у цьому друкованому органі на різних посадах – ділового і мовного редактора, адміністратора, редактора відділу тощо. Він запропонував і назву газети. За словами співробітника «Українських вістей» А. Юриняка, Маляр «тягнув на собі більшість праці», по суті, він був заступником І.Багряного.¹⁹ До складу редакції входив також миргородець Михайло Воскобійник, колишній редактор миргородських газет «Відродження» та «Миргородські вісті».

Редакційна робота П.Маляра була нерозривно пов'язана з громадсько-політичною. 1946 року Павло разом із Кирилом Дацьком і Петром Майсюрою створив у Новому Ульмі видавництво «Україна»²⁰, без якого була неможливою ефективна діяльність їхньої партії. Робота однодумців відзначалася високою активністю й бажанням працювати задля української справи. Іван Багрянний займався програмовим забезпеченням партії, Іван Майстренко писав публіцистичні статті, Михайло Воскобійник налагоджував зв'язки з іншими українськими організаціями і партіями.

Повоєнне життя українців у Новому Ульмі не можна вважати безхмарним, у них було чимало недругів. Так у квітні 1947 року вони вночі повибивали камінням вікна І.Багряному та П.Малярові. Не завжди рівними та злагодженими були й стосунки серед ідейних однодумців.

Окрім журналістських уподобань, Маляр відкрив у собі ще й міцний хист белетриста, чималим підґрунтям для якого був пласт дитячих і юнацьких вражень від часів життя в Миргороді. Працював він також на викладацькій ниві – навчав дітей української мови й літератури в українських школах.

1950 рік став часом масового прибуття українських емігрантів з Німеччини до США. Був серед них і Павло Маляр, який оселився в м. Детройті. Там він очолив редакцію новоствореної газети «Український Прометей» (згодом, із 1959 року мала назву «Прометей») – неофіційного органу УРДП для США і Канади. Павло був редактором цього тижневика в 1951 – 1954 та 1956 роках, після нього його редагували колишні полтавці Василь Гришко та Микола Дзябенко. В США Маляр продовжив удосконалювати свою освіту. В Сиракузькому університеті він одержав ступінь магістра з порівняльної славістики.

Середина ХХ століття позначена інтенсивними заходами з організаційного життя українських емігрантів. Протягом кількох місяців 1950 року в США було створено цілу низку громадсько-політичних фондів. В Нью-Йорку було організовано ДОБРУС – Демократичне об'єднання бувших репресованих українців з-під советів, яке вже на перших порах свого існування охопило близько 7 тисяч членів. П.Маляр входив до складу

ініціативної групи зі створення цього об'єднання, став членом його управи.²¹ Співпрацював із ОУРДП – Об'єднанням українців революційно-демократичних переконань. Став одним із ініціаторів створення кількох українських молодіжних організацій, зокрема, ОДУМ – Організації демократичної української молоді, куди входили юнаки й дівчата, батьки яких були об'єднані ДОБРУСом.

Географічні обшири діяльності Павла Маляра як журналіста мали досить широкий діапазон. Наприклад, він був дописувачем газети «Наш вік», яка в 1949 – 1952 роках виходила в Канаді в м. Торонто і прагнула єднання всіх українських національно-творчих сил у їхній боротьбі проти московського імперіалізму. Згодом, у 70-х роках, журналіст входив до складу редакційної колегії журналу «Нові дні», який видавався в Торонто.

В Канаді Павло розшукав свого дядька Григорія Івановича Маляра, який виїхав із України значно раніше. Але той не прийняв небожа: ти, мовляв, хлопче, узяв сторону більшовиків тим, що написав відмову від батька. Марно Павло намагався пояснити свій крок – дядько залишився непохитним.

На еміграції, в Німеччині і США, П.Маляр співпрацював із багатьма вихідцями з України. Крім уже найменованих вище, слід назвати й інших земляків, серед яких було чимало полтавців і миргородців. Це Дмитро Соловей (1888 – 1966), історик, публіцист, культурний діяч; Олег Зуєвський (1920 – 1996), родом із с. Хомутця, колишній співробітник газети «Миргородські вісті», поет, перекладач, згодом професор університетів у штатах; Петро Тенянюк (1884 – 1957), поет і педагог, земляк із Великих Сорочинців; Яків Ємець (нар. 1918 р.), журналіст і літератор, виходець із Лохвицького району; Петро Одарченко (1903 – 2006), педагог, літературознавець і мовознавець, публіцист, із Гадяцького району; Микола Степаненко (1918 – 1993), письменник, історик, громадсько-політичний і церковний діяч; Леонід Лиман (1922 – 2004), поет і журналіст, родом із села Малих Сорочинців, що на Миргородщині; Олексій Коновал (нар. 1933 р.), журналіст, громадсько-політичний діяч, уродженець села Петрівців Миргородського району; Іван Деркач, український бізнесмен, меценат української культури, освіти й видавничої справи на теренах США; Петро Шинкар (1897 – 1983), громадсько-політичний діяч і журналіст, та інші.

В Українській Вільній Академії Наук (Нью-Йорк) збереглося листування Павла Маляра з Іваном Багряним.²² У 1952 – 1966 роках наш земляк листувався з письменником Уласом Самчуком. Ці безцінні архівні матеріали ще чекають на їхнє дослідження.

На схилі віку П.Маляр жив у м. Сиракузах (США). Помер він 9 березня 2005 року.²³

Життєпис, літературна й публіцистична спадщина Павла Маляра в Україні майже зовсім не вивчені. Недоступність діаспорних видань практично унеможливила такі дослідження. Тож у цій розвідці робимо спробу хоча б побіжного, поверхневого огляду творчості письменника.

Перші літературні спроби молодий прозаїк зробив ще під час навчання в Харківському університеті. Але за радянського часу його публікації в Україні не з'являлися. Ймовірно, П.Маляр як син репресованого не мав можливості оприлюднити свої думки. Лише 1941 року в харківській газеті «Нова Україна» з'явилася його новела «Перший сніг». Журнал «Похід» опублікував добірку новел Маляра «Над шляхом битим» під псевдо Павло Миргородський. З цим самим прибраним іменням автор видав збірку оповідань «Щастя» (1947); цікаво, що художнє оформлення обкладинки цієї збірки виконав О.Турчин – це псевдонім Івана Багряного.

За часів життя в Новому Ульмі в 40-х роках П.Маляр займався, здебільшого, видавничою й публіцистичною діяльністю. Для белетристичних писань бракувало часу.

Найпліднішими в літературно-творчому плані були 50-і – 70-і роки. 1951 року він написав розвідку «Голод на Україні в 1932 – 33 р.». 1954 року побачила світ його повість «Хліб» у двох частинах, в якій описано події на Полтавщині на початку війни. В 1965 – 1967 роках з'явився його роман-трилогія «Золотий дощ», до якого увійшли три прозових твори «Чайка», «Перевесники» і «Поєма про Улянку». 1978 року було видано збірку оповідань і новел П. Маляра «Книжка про те, як живуть легенди», присвячену молоді.

Павло Маляр є автором кількох літературознавчих статей. Миргородця-емігранта завжди цікавила творчість письменників-земляків. Тож у 70-х роках ним була написана стаття з аналізом поезики творів Миколи Філянського (1873 – 1938),²⁴ репресованого поета, вихідця з села Попівки на Миргородщині. Разом із Євгеном Федоренком Павло Маляр упорядкував хрестоматію з української літератури ХХ століття, яку було видано 1978 року шкільною радою Українського конгресового комітету в Нью-Йорку. Був мовним редактором численних видань. 1979 року в «Альманасі Українського Братнього Союзу» була оприлюднена новела П.Маляра «Серце», присвячена пам'яті Івана Багряного.²⁵

В українській емігрантській пресі Павло Маляр опублікував сотні статей на теми політичного, громадського, культурного й духовного життя, численні літературознавчі розвідки й повідомлення. Зібрати ці розпорошені в малодоступних виданнях праці П.Маляра буде гідною справою для майбутніх дослідників творчості нашого земляка-миргородця.

З МИРГОРОДОМ У СЕРЦІ

Про Миргород у Павла Маляра, попри його жорстоку долю, залишилися якнайтепліші спогади з часів дитинства і ранньої юності. Запали йому в пам'ять живі шевченківські традиції в Миргороді: і вулиця Сорочинська з колишнім будинком поміщика Харечка²⁶, в якого, за місцевим переказом, зупинявся Тарас Шевченко, і хата козака Коробки на правому березі Хоролу – теж місце перебування великого Кобзаря.

Незважаючи на дитячий вік, Павло добре запам'ятав і добу УНР на Миргородщині, й початок 20-х років. Врізалися йому в пам'ять і розповіді старших про блискавичний рейд Махна на Полтавщину, коли той вихором увірвався на один день до Миргорода, спалив в'язницю на північно-західній околиці міста, випустивши її в'язнів, постріляв більшовиків, чим викликав схвалення миргородців. Згадує Маляр і зростання національної свідомості серед миргородського люду: якщо діди на запитання «Хто ви такі?» ще відповідали «Ми православні», то вже батьки, молодість яких припала на початок ХХ століття, гордо казали: «Ми – українці». «Ну, а про нас, – згадував Павло Маляр, – то нема чого й говорити». Його покоління зростало за часів потужного підйому українського духу, за доби небаченого сплеску активності «Просвіт», бурхливої повені Української революції, повстанських селянських загонів, збурених до дії жахливим терором чекістів і більшовицьких продзагонів. У пам'яті П.Маляра залишилася згадка про Михайла Чайку, одного з лідерів миргородських більшовиків, який 1918 року очолив у місті революційний комітет. За словами письменника, то була «страшно кривава постать».

Чи знав Павло Маляр глибоко свій родовід? Прізвище Маляр досить поширене в Миргороді: либонь, у нашому багатому на таланти краї не бракувало людей із мистецьким хистом. Якись відгомони, перекази з минувшини їхнього роду доходили до юного Павла. У трилогії «Золотий дощ», написаній уже зрілим письменником, подана дещо романтизована історія роду Малярів-Брам, зокрема, його прадіда-маляра, який «знав п'ятдесят сім Мамаїв у малюванні, ставив вітряки й олійниці, споруджував мости, будував церкви й різьбив іконостаси». Може, тим предком був Антін Маляр, який ще за часів полковництва Данила Апостола 1723 року служив дяком при Свято-Пречистенській

церкві в Миргороді.²⁷ Існував колись «у дачах Миргорода», на Баранівському шляху, й Малярів хутір.²⁸

Не минули без сліду юнацькі студії Павла Маляра в гуртках світознавства й краєзнавства, які проводив Василь Дмитрович Омельченко в Миргородському музеї. Скільки міських околиць обходив підліток Павло! Закохувався в степові оази – джерельні рудки в зелених балках, маленькі озерця, порослі осокою й різачкою, гаї, наповнені співом дзвінкоголосого птаства. Як завмирало серце юнака від самого звучання найменш історичних кутків у Миргороді – Харківка, Стадня, Королівщина, Личанка... Ходив кутком Портянками, і вбачалася йому «січ місцева – укріплене осереддя полкове, водився при укріпленні пришиб чи порт» – Павло вважав, що звідси утворилася й назва Портянки. Ішов Харківкою – бачилося йому там давнє городище, ще від сіверських родів засноване...

Все це згодом знайшло відображення в автобіографічному романі «Чайка». Він створений на широкому тлі подій в сучасній Маляріві Україні, на основі дитячих та юнацьких вражень і спогадів письменника-миргородця. Яскраві миргородські реалії, переломлені через призму Павлової пам'яті і згірчені ностальгійною тугою, відсвічують тихим світлом любові й щирості та тривогою за долю багатостраждального українського народу. В романі висвітлено події початку 20-х років ХХ століття, коли в Україні діяли повстанські загони, до яких пішли сотні тисяч людей, не згодних із більшовицькою політикою. Автор засуджує розв'язану комуністами братовбивчу війну українців проти українців. У творі чітко простежується ідея: «Хай на всі покоління тямитимуть в Україні, що не можна народу половинити в боротьбі за волю держави і призводити до того, щоб одна половина, йшовши на другу у противенстві, нищила народню потужність». Вражають глибоко філософські роздуми письменника про українську націю, про сутність агресивного російського імперіалізму. Ці слова письменника не втратили актуальності й для нинішньої України.

Створені Павлом Маляром персонажі несуть у собі риси реальних людей, історичних осіб нашого краю. Так повстанський ватажок отаман Пищаль нагадує, з одного боку, керівника повстанського загону на Миргородщині Пищалку, а з іншого – отамана Хрестового. Письменник вільно ширяє думкою від херсонських степів до козацьких хуторів під Миргородом. У «Золотому дощі» поетично описані вже зниклі сьогодні хутори – Ноджин, Твердохлібів, Ніжинців, хутір Білого. Письменник, який із юних літ глибоко цікавився своїм рідним містом, подає історію заснування Миргорода, його старовинних кутків, згадає Острівок, Горби, Храпалеві садки, Гаджаківщину, урочища Сандолове, Їсеве, дорогу Ганчірку, Глевтяцьке озеро, Чорну могилу, Святу гору та інші околиці Миргорода.

Читач із захопленням прочитає й про стародавні Сорочинці, й легенду про глибокий хід попід річкою Пслон, і про походження назви села Вовнянки. Вдало описані письменником характерні ознаки культурного побуту перших десятиліть ХХ століття, як от вистави в Народному будинку, в «Просвітах», місцеві миргородські звичаї. Деякі фрагменти роману набувають майже символічного звучання, наприклад, епізод, коли на залізничній станції Миргород сільський дядько хреститься на пам'ятник Гоголеві, признаючи в ньому святого.

Варто відзначити особливості стилю письменника Павла Маляра: масштабність бачення й панорамність зображення історичних подій, «кінематографічний» спосіб подання літературного матеріалу, зрима образність (розколений стиглий кавун «бризкає ледяною памороззю»), виразність метафор («Ноджа був великий, як ніч»), свіжа, не спаплюжена російщиною добірна народна мова. Іноді в «Золотому дощі» вгадуються віддалені ремінісценції з творчості Панаса Мирного (в пасторальних сюжетах), Юрія Яновського, Андрія Головка.

Романтичний виклад у творах П.Маляра органічно поєднується з цікавими побутово-етнографічними описами й деталями. Ось як письменник змальовує повінь у Миргороді: «Місто маліє на великих водах. Не пізнає його ворон з лету, чіпляючись за дерева, де почав гніздитись. Кожного року вода заливає нижчі кутки – Пожежу й Малий Лісок, по дворах тоді кладуть тини до стріх і виводять худобу на оселі, припинають до дубів вози з знаряддям та інвентарем господарським. У Великім Ліску виходять на горб від води, а в хатах курять легким паливом, щоб піч не вмирала. Розбиваючись на стовбурах дерев, пінячись на запрудах у чагарях – лунко шумить вода. З того шуму твориться лунка березнева тиша. Чути в ній гомін на найвіддаленіших кутках, де гукають – подай перевозу! Чути, як падають у воду краплі недоталого снігу на стріхах. За водою – куток Горби, заводяни з крутого берега починають співати на весну. Співають дівчата про крокіс, як за Сіверщини співали у граді на валу:

– Чом, дівчата, не йдете,
Чом крокосу не рвете?
– Нехай крокіс до весни,
Щоб дівчата підросли!»

У спогадах Павло Маляр оповідає про свої враження від церковного життя Миргорода першої половини – середини 20-х років, коли миргородський люд охоче підтримав рух за українізацію православної церкви. Проте тоді в миргородській церковній громаді, як і в усій Україні, не було єдності, стався розкол на дві дієцезії. Різні кутки Миргорода підтримували різні течії української церкви. Лісок, Пожежа, Медведівка й Приліпка схилялися до автокефальної церкви єпископа Василя Липківського; у Воскресінській церкві Миргорода правив її представник священник Симон Явтушенко. Личанка ж і Портянки тягли руку за «автономістами» – так званою Благодатною українською православною церквою, на чолі якої стояв єпископ лубенський Теофіл Булдовський, а в Миргороді в Успенському соборі правив його прихильник священник Микола Базилевський. Коли невідомі особи вбили о. Базилевського, то негайно владою було заарештовано всіх священників-автокефалістів, що підтримували Липківського. Павло Маляр переконаний, що то була спланована провокація проти української автокефальної церкви з метою її дискредитації.²⁹

Цікавою є розповідь письменника про колись резонансну, а згодом забуту історію, про такого собі миргородського «Чіпку» – стихійного месника Петра Лимаря. Виходець із бідної родини, той спіймався на якійсь крадіжці, був засуджений до концтабору, відбував покарання на будівництві Біломорського каналу. Повернувшись до Миргорода, став чинити протирежимні акції: мстився, убиваючи то голову сільради, то представника районної влади. Селяни співчували йому, переховували його по хуторах, але міліція таки зловила його. На суді, в своєму останньому слові Петро Лимар заявив: «Я відплату чинив тим, хто народ мордував». Він не змирився з судовим присудом, і був застрелений під час спроби втекти.

Маляр наводить кілька промовистих фактів про те, як радянська влада знищувала власний народ, наприклад, про народного музику Сашка Піщенка з Миргорода. Це був сумирний хлопець, талановитий самоук, який не знав навіть нотної грамоти. Його батьки займалися щіткарським промислом, а він, продаючи ті щітки, ходив вулицями і грав у дуду, щоб люди чули й виходили купувати. А ще Сашко був неперевершеним музиком на сільських весіллях, чудово грав на скрипці. У 30-х роках, коли більшовицька влада стала винищувати кобзарів та інших народних музик, зовсім безвинного Піщенка теж було заарештовано, вивезено з Миргорода й розстріляно.³⁰

За років життя в Німеччині й США контакти Павла Маляра з миргородською ріднею були не регулярними. Радянською владою не заохочувалися зв'язки з закордонними родичами, і Павло, добре пам'ятаючи добу сталінських репресій, не хотів наражати своїх

рідних на небезпеку. Він мав нову родину, у другому шлюбі народилося двоє дітей – Надія й Андрій. Іноді надсилав українським родичам фото своєї сім'ї. Як згадують його племінниці Олександра і Галина, зрідка присилав посилки з Канади; в одному з листів просив сестру Тетяну, щоб вишила йому українську сорочку. 1996 року Павло Маляр, кажуть, приїздив до Миргорода, але на той час нікого з рідні не застав удома й не зміг із нею зустрітися.

Миргород, його історія й трагедія пережитих років назавжди увійшли в серце Павла Маляра і запеклися там незагойною раною, але в той же час вони стали джерелом натхнення, стали виром, який, бентежно нуртуючи, вабив душу письменника й на далекій чужині поривав його до пера, до творчості.

ПРИМІТКИ

1. Спогади Павла Маляра / Анонімний запис спогадів письменника про голод 1932 – 1933 рр. в Україні та про його особисте життя // Електронний ресурс / режим доступу: http://maidan.org.ua/holodomor/tom-1_html/LH26.html
2. Сазанський А. Жив Україною // Миргород – гололівський край. – 2005. – 11 травня. – № 19. – С. 9.
3. Спогади Павла Маляра.
4. Миргородський краєзнавчий музей. Науковий архів (далі – МКМ. НА). – Схема садиби Малярів у Миргороді, зроблена Галиною Махтеївною Бойко (1924 р.н.), уродженкою м. Миргорода, нині жителькою м. Одеси, – небогою Павла Микитовича Маляра по сестрі Єлизаветі Микитівні.
5. МКМ. НА. – «Згадка про родину Малярів»: Спогади Галини Махтеївни Бойко, небоги Павла Маляра. – Запис 2007 р. – С. 1 – 3.
6. Про В.Д.Омельченка див.: Нестуля О. Матеріали до біографії Василя Дмитровича Омельченка. – МКМ. НА. – Машинопис. – 1995. – С. 1 – 12; Розсоха Л. Художник, музейник, друг Сластьона // Миргород – гоголівський край. – 2003. – 11 червня. - № 24 (170). – С. 9; Ханко В. Василь Дмитрович Омельченко // Ант. Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – К., 2005. – Ч. 13-15. – С. 76.
7. Про О.Кійченка див.: Реабілітовані історією. Полтавська область. – Книга 2. – Київ, Полтава, 2004. – С. 580.
8. Відродження (м. Миргород). – 1942. – 23 травня.
9. Микола Лемик-Сенишин // Визвольний шлях. – 2001. – Жовтень. – Кн. 10. – С. 55 – 56.
10. Ревегук В. У боротьбі за волю: Національно-патріотичне підпілля на Полтавщині в роки радянсько-німецької війни // Полтавська думка. – 1997. – 28 лютого. - № 9. – С. 7; Марченко М. Спецповідомлення СД, СС, НКВС. – Миргород, 1997. – С.15.
11. Спогади Миколи Сарми-Соколовського // Полтавська Петлюріана. – Число 5. – Полтава, 2003. – С. 177.
12. Невтомний борець // Миргородські вісті. – 1943. – 22 серпня. - № 70.
13. Реабілітовані історією. Полтавська область. – Книга 4. – Київ, Полтава: АСМІ, 2006. – С. 436.

14. Ротач П. Розвіяні по чужині. Полтавці на еміграції: Короткий біобібліографічний довідник. – Полтава: Верстка, 1998. – С. 134 – 135.
15. Воскобійник Олексій. Повість моїх літ. – К., 2002. – С. 144.
16. Спогади Павла Маляра.
17. Воскобійник Олексій. Повість моїх літ. – С. 321.
18. Костюк Григорій. Як творилася УРДП // Українська революційно-демократична партія (УРДП – УДРП): Збірник матеріалів і документів. – Чикаго – Київ, 1997. – С. 9.
19. Юриняк Анатоль. Чотири роки в «Українських вістях» // Українська революційно-демократична партія (УРДП – УДРП): Збірник матеріалів і документів. – Чикаго – Київ, 1997. – С. 215 – 216.
20. Українська революційно-демократична партія (УРДП – УДРП): Збірник матеріалів і документів. – Чикаго – Київ, 1997. – С. 32.
21. Дубинець Іван. Українська політична еміграція в США і ДОБРУС. – Там само. – С. 425.
22. Коновал Олексій. Архіви Івана Багряного та УРДП передано до УВАН // Українські вісті. – 1990. – 15 липня. – Ч. 28.
23. Сазанський А. Жив Україною // Миргород – гоголівський край. – 2005. – 11 травня. - № 19. – С. 9.
24. Юсип-Якимович Юлія. Фоностильові засоби музичності в ліриці Миколи Філянського // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія: Філологія. – Вип. 19. – 2008. – С. 35.
25. Маляр П. Серце (Новеля). Пам'яті І.Багряного // Яка краса: відродження країни. Альманах Українського Братнього союзу. – Скрантон, Па: Народна воля, 1979. – С. 186 – 188.
26. Нині це будинок відділу освіти Миргородської районної ради.
27. Швидько Ганна. Компут і ревізія Миргородського полку 1723 р. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 314.
28. Державний архів Полтавської області. – Ф. 370. – Оп. 3. – Спр. 186. – Арк. 1.
29. Спогади Павла Маляра. – Див. примітку 1.
30. Там само.

ПРО АВТОРІВ

РОЗСОХА ЛЮДМИЛА ОЛЕКСАНДРІВНА (нар. 1947 р.) – авторка розвідки «Павло Маляр». Краєзнавець, заступник директора з наукової роботи Миргородського краєзнавчого музею. 1970 р. закінчила філологічний факультет Харківського державного університету. Окремими виданнями вийшли її книжки «Миргородський музей Давида Гурамішвілі» (1977), «Миргородська старовина» (2002), «Грузини в Україні. Шляхами Давида Гурамішвілі» (2005), «Козацькі місця на Миргородщині» (2007), «Сорочинський Святомихайлівський монастир» (2008), «Села і хутори Миргородщини XVII – XX століть» (2008), «Миргородщина козацька і гоголівська» (2009). В її науковому доробку також понад 400 публікацій у наукових збірниках, енциклопедичних виданнях та часописах. Громадська діячка, публіцистка. Член Народного Руху України з 1989 р., член Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, Союзу

Українок. Заслужений працівник культури України. Лауреат літературно-мистецької премії ім. А.Шевченка.

ДЖУНЬ ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ (нар. 1960 р.) – нащадок козацьких родів Джунів і Малярів, двоюрідний онук письменника Павла Маляра. Народився в м. Миргороді. Навчався в школі № 6. 1981 року закінчив Одеське вище артилерійське училище. Нині пенсіонер Міністерства оборони України. Член Українського геральдичного товариства, Президент Волинсько-Подільської геральдичної колегії. Член-кореспондент науково-популярного журналу «Гербовед» (Росія), автор статей у цьому виданні про Миргород та козацький рід Джунів. Начальник геральдичної служби Одеського міського козацького товариства, підполковник. Автор численних гербів і прапорів сучасних населених пунктів України, зокрема, сіл В.Сорочинців і Трудолоба Миргородського району. Автор генеалогічного дерева роду Малярів. Надав матеріали родинного архіву. Забезпечив фінансування даного видання.

ЗМІСТ

Павло Маляр – Павло Миргородський.....	3
У Харкові.....	13
Знову в Миргороді.....	17
На еміграції.....	23
З Миргородом у серці.....	29
Примітки.....	38
Про авторів.....	41

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Місце колишньої садиби Малярів. Сучасний вигляд. Світлина 2009 р.
2. Тут колись була садиба Малярів. Вигляд із двору нинішнього будинку. Світлина 2009 р.
3. Сусідня садиба, що збереглася з першої половини ХХ ст. Світлина 2009 р.
4. Цвинтар Всіхсвятської церкви в Миргороді. Світлина середини ХХ ст.
5. Сестри Павла Маляра зі своїми сім'ями. Світлина 1932 р.
6. Василь Дмитрович Омельченко.
7. Павло Маляр із братом Григорієм. Кінець 30-х років ХХ ст.
8. Міщина в центрі Миргорода, де Павло Маляр жив протягом 1941 – 1942 років.
9. Миргородська газета «Відродження» зі статтею П.Маляра.
10. Михайло Воскобійник.
11. Олег Зуєвський.
12. Іван Багрянний.
13. Діти Павла Маляра Надія і Андрій. 1957 р.
14. Павло Маляр із родиною. Місто Сиракузи (США), 1970-і роки.
15. Іван Маляр, брат письменника. 1930-і рр.
16. Родина Пилипа Маляра, брата письменника. 1930-і рр.

17. Сім'ї Івана Маляра і Бойко (Маляр) Єлизавети. 60-і рр. ХХ ст.
18. Сестри Павла Маляра Єлизавета, Тетяна, Надія з родичами. 1972 р.
19. Родовідне дерево роду Малярів.